

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

**ВОВЧУК ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА**

УДК 342.95(477):355.08-021.414

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ  
ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ  
ТА УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;  
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата  
юридичних наук**

**Київ – 2019**

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

**Науковий керівник**

доктор юридичних наук, професор

**Соболь Євген Юрійович,**

Центральноукраїнський державний педагогічний

університет імені Володимира Винниченка,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

**Офіційні опоненти:**

доктор юридичних наук, доцент

**Дрозд Олексій Юрійович,**

Національна академія внутрішніх справ,

начальник відділу докторантури та ад'юнктури

доктор юридичних наук, доцент

**Тімашов Віктор Олександрович,**

Київський національний торговельно-економічний університет,

доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права

Захист відбудеться «17» січня 2020 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «16» грудня 2019 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

К.М. Куркова

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Обґрунтування вибору теми дослідження.** Одним з ключових завдань будь-якої демократичної, соціальної, правової держави є забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Виняток не становить і наша держава. Так, Конституція України визначає, що права та свободи людини, а також їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Причому особливої уваги потребують окремі верстви населення, яким, відповідно до чинного законодавства, надано спеціальний правовий статус. До цієї категорії осіб, серед інших, варто віднести ветеранів війни та учасників бойових дій.

З огляду на геополітичну ситуацію на Сході України, зокрема збройну агресію Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, питання реалізації прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій протягом останніх років набуло особливої актуальності. Це зумовлено такими причинами, як початок антитерористичної операції (далі – АТО), а в подальшому – операції Об'єднаних сил (далі – ООС) на тимчасово окупованих територіях України, залучення значної кількості населення до протидії збройній агресії Російської Федерації, а також поширеністю серед громадян України особливого правового статусу – учасника бойових дій. За офіційними даними, станом на 2019 рік статус учасника бойових дій надано 369 451 особі<sup>1</sup>. Зазначене вказує на поширеність цього правового статусу серед українців, що підтверджує потребу в його належному дослідженні не лише в суто теоретичному аспекті, а й з урахуванням конкретної практики реалізації ветеранами війни загалом та учасниками бойових дій зокрема своїх прав і свобод.

Держава в особі уповноважених органів шляхом здійснення державної політики створює належні умови для реалізації особами своїх законних прав, свобод та інтересів. У цьому разі державна політика слугує тим засобом та інструментом, який покликаний належним чином забезпечити реалізацію прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій на території країни.

Протягом останніх років в Україні простежуються перманентні зміни в нормативно-правовому регулюванні в досліджуваній сфері щодо поліпшення соціального благополуччя та правового становища ветеранів війни й учасників бойових дій. Зокрема, здійснено низку заходів, пов'язаних з нормативним забезпеченням і запровадженням механізмів реалізації прав вказаних категорій осіб.

Попри активізацію державної політики у сфері забезпечення прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, нерозв'язаними залишаються проблеми, пов'язані з механізмом реалізації окремих прав і свобод цих осіб. Нормативно-правова регламентація державної політики в цій сфері означена такими проблемами, як законодавча невизначеність механізмів реалізації прав на першочергове отримання земельної ділянки; наявність протиріч між законами, які регулюють матеріальні норми, та підзаконними нормативно-правовими актами, що

---

<sup>1</sup> Інформація щодо надання статусу учасника бойових дій. *Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції*: [сайт]. URL: <http://dsvv.gov.ua/dostup-do-publichnoji-informatsiji/informatsiya-schodo-nadannya-statusu-uchasnyka-bojovyh-dij.html>.

безпосередньо визначають процесуальні норми реалізації окремих прав; відсутність адміністративно-правових механізмів захисту прав цих осіб у сфері праці; відсутність єдиного нормативно-правового акта, який би визначав стратегію державної політики щодо забезпечення прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій. Усе це, а також низка інших проблемних аспектів у сукупності негативно позначаються на процесі реалізації ветеранами війни й учасниками бойових дій своїх прав і свобод. У зв'язку з неможливістю належної реалізації цими особами своїх прав зростає невдоволеність населення, знижується престиж відповідного статусу та знижується рівень довіри населення до держави.

Таким чином, питання адміністративно-правових засад здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні, стрімкий розвиток нормативно-правової регламентації, а також запровадження механізмів реалізації прав та свобод ветеранів війни й учасників бойових дій, з теоретико-методологічної точки зору, обумовлюють потребу в проведенні відповідного дослідження, зокрема виокремлення індивідуальних підходів до розв'язання наявних у цій сфері проблем, які можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових розробок.

*Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями.* Загальні засади адміністративно-правового статусу учасників АТО сформовано в працях В. Пилип. Натомість О. Маковська висвітлила специфіку суб'єктів здійснення державної політики в досліджуваній сфері. У наукових розробках Г. Панченко розкрито проблемні аспекти функціонування та розвитку системи соціально-правового захисту учасників бойових дій. Дослідження О. Кондратенка присвячено особливостям реалізації механізмів державного регулювання соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей в Україні.

Окремі питання здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, зокрема в контексті адміністративно-правового статусу цих осіб, а також реалізації їхніх прав і свобод вивчали такі вітчизняні науковці: В. Авер'янов, С. Алексєєв, О. Бандурка, Д. Бахрах, О. Безпалова, Ю. Битяк, М. Бояринцева, В. Галуцько, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, В. Горшеньов, О. Джафарова, С. Дзюба, О. Дрозд, В. Зуй, С. Ківалов, О. Кобзар, М. Кравченко, Л. Крупнова, А. Панчишин, О. Савицька, О. Скакун, Є. Соболев, С. Стеценко, В. Тімашов, О. Харитонов, Р. Шаповал, Ю. Шемшученко, С. Шестаков, О. Якімов та інші. Водночас зазначені вчені у своїх працях лише побіжно висвітлювали питання адміністративно-правових засад державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. З огляду на це, окреслена тематика є недостатньо дослідженою, що додатково її актуалізує.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.** Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію основних положень Державної цільової програми з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реадaptaції постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 року,

затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2018 р. № 1021, Концепції Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадaptaції учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2022 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 475-р, а також Плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права на тему «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

**Мета та завдання дослідження.** *Мета* роботи полягає в тому, щоб на підставі критичного опрацювання наявних наукових розробок, теоретико-методологічних засад, норм чинного законодавства України та зарубіжних країн розкрити адміністративно-правові засади здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- розкрити поняття, мету, завдання та принципи державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні;
- визначити адміністративно-правовий статус ветеранів війни й учасників бойових дій в Україні;
- охарактеризувати систему суб'єктів здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні;
- висвітлити зміст та особливості державної політики щодо реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні;
- визначити особливості реалізації державної політики щодо надання пільг ветеранам війни та учасникам учасників бойових дій в Україні;
- розкрити зміст та особливості державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування;
- здійснити наукове узагальнення зарубіжного досвіду державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій;
- сформулювати пропозиції та рекомендації щодо розвитку адміністративно-правового регулювання державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

*Об'єкт дослідження* – суспільні відносини, що виникають у сфері реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій.

*Предмет дослідження* – адміністративно-правові засади здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій.

**Методи дослідження.** Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-наукові методи. Використання методів *дедукції та індукції* сприяли виокремленню особливостей державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, її мети, завдань і принципів (підрозділ 1.1), а також визначенню процедури отримання

особами статусу учасника бойових дій (підрозділ 1.2). Метод *діалектики* застосовано в межах визначення загальної системи суб'єктів публічної влади з подальшою конкретизацією та деталізацією окремих її складових (підрозділ 1.3). Методи *аналізу й синтезу* дали змогу визначити ключові проблеми, які притаманні досліджуваній сфері, а також сформулювати пропозиції щодо розвитку відповідної державної політики (розділи 1–3). Метод *системного аналізу* дозволив дослідити державну політику щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій за окремими напрямками (розділ 2). *Формально-догматичний* метод надав можливість проаналізувати чинну національну та зарубіжну нормативно-правову базу (розділи 1, 2, підрозділ 3.1). *Порівняльно-правовий* метод використано в межах зіставлення та виявлення розбіжностей між нормами вітчизняного й зарубіжного законодавства (підрозділ 3.1). *Логіко-семантичний* метод застосовано майже в усіх підрозділах дисертації під час аналізу позицій науковців з окремих питань (розділи 1, 2, підрозділ 3.2). Формулювання особистих наукових поглядів та положень забезпечили методи *узагальнення, аналогії та гіпотетичного припущення* (розділ 2, підрозділ 3.2). Метод *прогнозування* дав змогу визначити напрями вдосконалення адміністративно-правових засад здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій (підрозділ 3.2).

**Наукова новизна отриманих результатів** полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних монографічних досліджень, що розкриває адміністративно-правові засади здійснення державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні в умовах інституційних та нормотворчих змін сучасного періоду. За результатами проведеного аналізу сформульовано низку наукових положень, висновків, пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, зокрема:

*вперше:*

- запропоновано виокремлювати в процедурі надання статусу учасника бойових дій п'ять послідовних і взаємопов'язаних етапів;
- систематизовано суб'єкти здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні за трьома рівнями;
- класифіковано пільги ветеранів війни та учасників бойових дій за низкою критеріїв, зокрема залежно від тривалості, належності, форми надання, правового статусу суб'єкта отримання пільг;
- обґрунтовано три підходи до розуміння природи понять «ветеран» та «учасник бойових дій»;

*удосконалено:*

- класифікацію нормативно-правової бази щодо державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні;
- систему суб'єктів здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні;
- шляхи розвитку адміністративно-правового регулювання державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні;

*набуло подальшого розвитку:*

– понятійно-категоріальний апарат, зокрема такі поняття, як «державна політика», «державна політика з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій», «адміністративно-правовий статус ветеранів війни та учасників бойових дій», «основоположні права ветеранів війни та учасників бойових дій», «пільги ветеранів війни та учасників бойових дій», «соціальна адаптація», «професійна адаптація», «психологічна реабілітація», «санаторно-курортне лікування»;

– конкретні завдання державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, зокрема вдосконалення чинної нормативно-правової бази в зазначеній сфері; запровадження механізмів надання пільг ветеранам війни й учасникам бойових дій; створення умов для психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації; розробка концептуальних підходів до подальших кроків щодо протидії збройній агресії з боку іноземних держав; координація діяльності органів державної (передусім виконавчої) влади та місцевого самоврядування;

– система принципів державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні з розподілом їх на загальні та спеціальні;

– специфічні критерії адміністративної правоздатності ветеранів війни та учасників бойових дій;

– процедури реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій з подальшим виокремленням основних проблемних питань і практичними рекомендаціями щодо їх усунення;

– наукові положення про зарубіжний досвід здійснення політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій.

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні теоретичні положення, конкретні пропозиції та рекомендації використовуються й можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – як основа для подальших наукових досліджень державної політики у сфері забезпечення прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчості* – для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій;

– *освітньому процесі* – під час розробки навчальних посібників, лекцій, методичних рекомендацій, розділів підручників для студентів закладів вищої освіти та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право України» та «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ);

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності здійснення державної політики уповноваженими суб'єктами у сфері забезпечення прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій.

**Апробація результатів дисертації.** Основні ідеї та положення, одержані узагальнення й висновки дисертаційного дослідження було оприлюднено на п'яти міжнародних науково-практичних конференціях: «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Київ, 11–12 грудня 2015 р.), «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Львів, 17–18 червня 2016 р.), «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 20–21 жовтня 2017 р.), «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 26–27 жовтня 2018 р.), «Сучасне правотворення: питання теорії та практики» (м. Дніпро, 31 травня – 1 червня 2019 р.).

**Структура та обсяг дисертації.** Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 244 найменувань на 26 сторінках.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ**

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також використані методи; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено відомості щодо апробації результатів дисертаційного дослідження; визначено структуру й обсяг дисертації.

**Розділ 1 «Загальна характеристика державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні»** складається з трьох підрозділів, присвячених дослідженню сутності понятійно-категоріального апарату, державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні, системи уповноважених суб'єктів, а також адміністративно-правового статусу ветерана війни й учасника бойових дій.

У *підрозділі 1.1 «Державна політика з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні: сутність, мета, завдання та принципи»* здійснено дефінітивний аналіз поняття «політика» загалом та «державна політика» зокрема.

Запропоновано авторське визначення категорії «державна політика з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій». Встановлено, що мета державної політики у вказаній сфері полягає в досягненні такого результату, який би належним чином забезпечив ефективну реалізацію прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій.

Наголошено на тому, що основними завданнями державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій можна визнати такі: 1) удосконалення чинної нормативно-правової бази в зазначеній сфері; 2) запровадження механізмів надання пільг ветеранам війни та учасникам бойових дій; 3) створення умов для психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації; 4) розробка концептуальних підходів до подальших кроків щодо протидії

збройній агресії з боку іноземних держав; 5) координація діяльності органів державної (зокрема виконавчої) влади й місцевого самоврядування.

Розглянуто систему нормативно-правових актів, що регулюють здійснення державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. Запропоновано класифікувати їх за такими критеріями: 1) суб'єкт нормотворчої діяльності; 2) напрям державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій; 3) правовий статус особи, на яку поширюється державна політика з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій.

Запропоновано систему принципів державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій поділити на дві групи: загальні (об'єктивність, конкретність, оптимальність, відповідність юридичним нормам) та спеціальні (принцип пріоритету прав і свобод людини та громадянина; принцип рівності всіх перед законом; принцип справедливості; принцип пропорційності; принцип гуманізму; принцип відповідальності посадових осіб за порушення прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій).

У підрозділі 1.2 *«Адміністративно-правовий статус ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні»* визначено теоретичні та практичні аспекти категорій «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» та «адміністративно-правовий статус особи», на підставі чого сформульовано поняття та виокремлено структуру категорії «адміністративно-правовий статус ветеранів війни та учасників бойових дій».

Розглянуто поняття «правовий статус» у широкому та вузькому значенні. Зокрема, у широкому значенні правовим статусом є положення або певний стан, що визначений нормами права (положеннями чинного законодавства). Натомість у вузькому значенні стосовно змісту вказаної категорії в правовій літературі існують різні погляди.

У межах розгляду співвідношення категорій «учасник антитерористичної операції», «учасник операції Об'єднаних сил» та «учасник бойових дій» на підставі норм чинного законодавства, а також поглядів сучасних науковців наголошено на доцільності використання терміна «учасник бойових дій».

Визначено специфічні критерії адміністративної правоздатності ветеранів війни та учасників бойових дій, якими є вік, а також стан фізичного та психічного здоров'я особи. Наголошено, що, з огляду на ці критерії, адміністративну правоздатність можуть мати не всі громадяни країни. Передумовами набуття особою статусу ветерана війни або учасника бойових дій визнано такі: 1) вона має досягнути певного віку; 2) стан її фізичного та психічного здоров'я має бути належного рівня (відсутність фізичних вад; особа має усвідомлювати свої дії та вчинки).

На підставі аналізу основних підходів до поняття адміністративно-правового статусу та виокремлення його структурних елементів сформульовано висновок про те, що окремі з них слугують передумовами набуття адміністративно-правового статусу ветеранами війни та учасниками бойових дій, інші ж – безпосередньо формують структуру адміністративно-правового статусу зазначених категорій осіб. Передумовами набуття адміністративно-правового статусу ветерана війни або

учасника бойових дій є адміністративна правосуб'єктність (адміністративна право- та дієздатність) і норми адміністративного права. До основних елементів адміністративно-правового статусу зазначених осіб варто зараховувати права, обов'язки та гарантії їх реалізації, юридичну відповідальність.

Доведено, що адміністративно-правовий статус ветеранів війни та учасників бойових дій є спеціальним статусом, на що вказують декілька причин. По-перше, зазначена категорія осіб відповідно до чинного законодавства наділена додатковими (спеціальними) правами та обов'язками, на відміну від інших категорій осіб. По-друге, цей статус пов'язаний зі специфікою сфери, у межах якого він виникає (АТО, ООС).

Процедуру надання статусу учасника бойових дій запропоновано поділяти на такі етапи: 1) участь особи, яка претендує на отримання статусу учасника бойових дій, у відповідних заходах, які безпосередньо є передумовою для надання такого статусу; 2) документальне підтвердження участі особи у відповідних заходах, які є підставою для надання статусу учасника бойових дій; 3) розгляд документів уповноваженими на те суб'єктами про надання або відмову в наданні особі статусу учасника бойових дій; 4) надання особам, які брали участь в АТО або інших заходах, визначених законодавством, статусу учасника бойових дій; 5) видача посвідчення учасника бойових дій і відповідного нагрудного знака особам, яким надано статус учасника бойових дій.

У підрозділі 1.3 *«Система суб'єктів здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні»* окреслено систему органів публічної влади, уповноважених реалізовувати державну політику в означеній сфері.

Зауважено, що система органів публічної влади України є досить розгалуженою та складається зі значної кількості органів, кожен з яких посідає відповідне місце в загальній системі органів публічної влади та реалізує притаманні йому повноваження. Вказана система означена наявністю горизонтальних і вертикальних зв'язків, які передбачають взаємодію її структурних елементів.

Сформульовано авторське бачення системи суб'єктів, які здійснюють державну політику щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні, та запропоновано поділяти її на три рівні:

перший рівень (вищі суб'єкти) – органи, які забезпечують державну політику в усіх галузях, зокрема у сфері забезпечення прав, свобод і законних інтересів ветеранів війни та учасників бойових дій (Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України);

другий рівень (загальні суб'єкти) – органи, до функціональних обов'язків яких належить формування та реалізація державної політики щодо забезпечення прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні (Міністерство соціальної політики України; Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство оборони України; Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України);

третій рівень (спеціальні суб'єкти) – органи, які безпосередньо сприяють реалізації ветеранами війни та учасниками бойових дій своїх прав, свобод та законних інтересів. До цієї групи зараховано Уповноваженого Верховної Ради

України з прав людини; Уповноваженого Президента України з питань реабілітації учасників бойових дій; відомчі комісії з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій; медико-соціальні експертні комісії; органи соціального захисту.

**Розділ 2 «Основні напрями державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні»** містить три підрозділи, у яких розкрито державну політику з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій за окремими напрямами.

*Підрозділ 2.1 «Державна політика щодо реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні»* присвячено дослідженню основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій як фізичних осіб, що існують об'єктивно, а також механізмам їх реалізації за окремими напрямами.

Виокремлено такі ознаки основоположних прав людини: 1) ідеться про певні можливості людини (фізичної особи, індивіда); 2) спрямовані передусім на задоволення власних потреб; 3) за своєю сутністю вони є природними; 4) є невід'ємними; 5) є універсальними; 6) існують незалежно від зовнішніх чинників (наприклад, часу, простору, нормативно-правової регламентації); 7) попри те, що існують незалежно від законодавчого закріплення, вони визначені в міжнародних і національних нормативно-правових актах; 8) за порушення цих прав передбачена юридична відповідальність.

На підставі дефінітивного аналізу категорії «основоположні права людини» сформовано авторське бачення основоположних прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій. Акцентовано увагу на доцільності застосування такого поняття, як основоположні права ветеранів війни та учасників бойових дій.

Унаслідок аналізу державної політики щодо реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні аргументовано такі положення: 1) основоположні права і свободи ветеранів війни та учасників бойових дій необхідно досліджувати ґрунтуючись на природних правах людини; 2) забезпечення реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій здійснюється як загальними суб'єктами, до повноважень яких належить забезпечення прав і свобод людини та громадянина (до таких суб'єктів належать: Верховна Рада України в особі Уповноваженого, центральні органи виконавчої влади, зокрема Міністерство юстиції України, а також судові та правоохоронні органи), так і спеціальними суб'єктами (наприклад, Міністерством у справах ветеранів України); 3) нормативно-правовий фундамент забезпечення реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій становлять норми міжнародно-правових актів і національне законодавство. Останнє, передусім, можна поділити на нормативно-правові акти, які визначають основоположні права і свободи людини та громадянина (наприклад, Конституція України) та нормативно-правові акти, які регламентують безпосередні права ветеранів війни й учасників бойових дій (наприклад, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ).

Проведений аналіз засвідчує наявність низки проблемних питань, пов'язаних з реалізацією прав вказаних категорій осіб. Основними з них визнано проблеми щодо: процедур отримання правового статусу учасника бойових дій; процедур проведення різних видів експертиз; порушення прав на відповідне грошове забезпечення; процедури нарахування стажу для подальшого призначення пенсії; гарантій основоположних прав і свобод військовополонених.

Запропоновано здійснити низку заходів щодо підвищення ефективності механізмів реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій на території України. Визначено, що ці пропозиції є тим мінімальним обсягом дій, які необхідно здійснити для підвищення ефективності механізмів реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій. Реалізація вказаних рекомендацій здатна покращити якість державної політики щодо реалізації основоположних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

*Підрозділ 2.2 «Державна політика щодо надання пільг ветеранам війни та учасникам бойових дій в Україні»* присвячено нормативно-правовій регламентації та механізмам реалізації прав ветеранів війни та учасників бойових дій на пільги.

Виявлено, що в загальному значенні пільги розглядають у контексті соціального забезпечення, сприймаючи їх як певне полегшення становища (найчастіше – матеріального) з метою задоволення потреб та інтересів цих осіб. Вказані пільги здебільшого передбачають звільнення від виконання певних обов'язків, рідше – можливість мати й реалізовувати додаткові права.

Запропоновано авторське визначення поняття «пільги ветеранів війни та учасників бойових дій». З'ясовано, що до характерних рис пільг ветеранів війни й учасників бойових дій належать: 1) перелік привілеїв, тобто сукупність відповідних об'єктів, що пов'язані певними логічно-структурними зв'язками та є вичерпними; 2) привілеї (переваги), які поділяються на два види: перший – звільнення (повне чи часткове) від виконання окремих обов'язків; другий – отримання додаткових прав; 3) мета, яка полягає: по-перше, у задоволенні потреб ветеранів війни та учасників бойових дій; по-друге, у створенні сприятливого середовища для здійснення такими особами соціальної діяльності після повернення із АТО або ООС у мирну зону; 4) нормативно-правова регламентація – перелік пільг має бути регламентований на законодавчому рівні; 5) уповноважені суб'єкти надання цих пільг – органи публічної влади, зокрема державної влади та органів місцевого самоврядування, на які, відповідно до чинного законодавства, покладено обов'язок щодо створення умов і можливостей для реалізації ветеранами війни та учасниками бойових дій відповідних пільг; 6) підстави призначення таких пільг.

Пільги учасників бойових дій класифіковано за такими критеріями: 1) сфера суспільного життя (пільги у сферах надання житлово-комунальних послуг, фінансів і фінансових послуг, фінансової підтримки, допомоги учасникам бойових дій та їхнім сім'ям, забезпечення житлом і земельними ділянками, праці та зайнятості, охорони здоров'я, транспортного обслуговування населення, в освітній сфері, а також в інших (або суміжних) сферах суспільного життя); 2) тривалість (разові, періодичні, перманентні); 3) належність (особистісні, тобто ті, які належать безпосередньо учасникам бойових дій, та ті, які також поширюються на членів їхніх сімей);

4) форма надання (пільги, що передбачають матеріальну допомогу; пільги, що передбачають соціальне обслуговування); 5) оплатність (безоплатні, зі зниженою процентною платою); 6) правовий статус суб'єкта (первинні, вторинні).

Розглянуто актуальні механізми реалізації пільг, які потребують уваги як з боку науковців, так і з боку органів публічної влади, зокрема уповноважених в окремих напрямках суб'єктів. Одним з напрямів є сфера праці та зайнятості. З'ясовано, що основна проблема реалізації прав ветеранів війни та учасників бойових дій у контексті вказаного напрямку полягає у відсутності адміністративно-правового механізму захисту прав цих осіб у сфері праці. Наступною проблемою щодо отримання пільг ветеранами війни та учасниками бойових дій є право на одержання земельних ділянок (нормативно-правова неврегульованість механізмів їх отримання, відсутність генеральних планів населених пунктів, механізмів передачі земельних ділянок, які належать сільським радам).

У підрозділі 2.3 *«Державна політика щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування»* розкрито зміст та особливості здійснення державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування.

Досліджено понятійно-категоріальний апарат державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування. Державній політиці щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування ветеранів війни та учасників бойових дій притаманні такі ознаки, як системність, взаємоузгодженість, цілеспрямованість, нормативно-правова регламентація.

Завдяки вивченню державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування ветеранів війни й учасників бойових дій встановлено таке: 1) державна політика щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування є комплексним явищем, яке варто розглядати як систему окремих прав ветеранів війни й учасників бойових дій на: соціальну адаптацію; професійну адаптацію; психологічну реабілітацію; санаторно-курортне лікування; 2) попри незалежність вказаних елементів, вони доповнюють один одного в контексті становлення ветеранів війни або учасників бойових дій як соціально адаптованих і суспільно інтегрованих осіб; 3) на сьогодні існує значний масив нормативно-правової бази, яка регламентує права ветеранів війни та учасників бойових дій на соціальну та професійну адаптацію, психологічну реабілітацію, а також санаторно-курортне лікування; 4) вказана сфера життєдіяльності означена плюралізмом нормативно-правової бази та розпорошеністю правових норм, які регулюють відповідні права та механізми їх реалізації; 5) попри досить ґрунтовну правову базу щодо реалізації відповідних прав ветеранів війни й учасників бойових дій, зазначена сфера потребує подальшого вдосконалення та належного адміністративно-правового регулювання.

**Розділ 3 «Шляхи вдосконалення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні»** містить два підрозділи, у яких висвітлено зарубіжний досвід політики стосовно реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, окреслено напрями розвитку адміністративно-правового регулювання політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

*Підрозділ 3.1 «Зарубіжний досвід державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій»* присвячено аналізу основних понять, діяльності уповноважених суб'єктів, які забезпечують формування та реалізацію державної політики в досліджуваній сфері, а також базових нормативно-правових актів, на підставі яких вони функціонують, на прикладі таких іноземних країн, як Австрія, США, Канада, Республіка Корея, Нідерланди, Франція, Польща, Німеччина, Ізраїль, Естонія.

Виокремлено три підходи (концепції) до розуміння природи понять «ветеран» та «учасник бойових дій»: 1) широкий підхід (США, Канада), згідно з яким до ветеранів належать усі особи, які пройшли військову службу в складі державних військових формувань та з гідністю звільнені з неї (колишні військовослужбовці); 2) фактологічний підхід (Польща, Франція, Нідерланди, Республіка Корея), відповідно до якого ветеранами є лише ті особи, зокрема військовослужбовці, які безпосередньо брали участь у військових (бойових) діях; 3) пасивний підхід (Німеччина, Австрія, Ізраїль, Естонія), згідно з яким на загальнодержавному рівні категорії ветеранів не виокремлюються (офіційно відсутні), а окремі напрями підтримки та реалізації прав цих осіб на себе зазвичай переймають громадські об'єднання.

Зазначено, що, попри наявні розбіжності в моделях державної політики щодо ветеранів, прослідковується одна головна та спільна властивість – прагнення будь-яким чином покращити добробут ветеранів шляхом створення належних умов соціального захисту й обслуговування, охорони та підтримки здоров'я, запровадження різноманітних державних програм, надання переваг, пільг, гарантій.

Визначено, що для досягнення цієї мети країни: формують відповідну законодавчу базу (приймають спеціальні закони про ветеранів, які в подальшому доповнюються похідними від них нормативно-правовими актами); створюють спеціалізований центральний орган виконавчої влади – профільне міністерство (США, Канада, Республіка Корея) або інший орган, зокрема службу, комітет, інститут у справах ветеранів (Нідерланди, Франція), а в разі відсутності загальнодержавної концепції щодо ветеранів – реалізують відповідну політику в межах міністерств оборони, соціальної політики, охорони здоров'я (Німеччина, Австрія, Ізраїль); для досягнення більш високого рівня адміністративно-правового регулювання доповнюють функціонуючі системи державних органів спеціалізованими омбудсменами (Канада) або надають відповідні повноваження вже діючому національному омбудсмену (Нідерланди), утворюють координаційні органи, які визначають базові засади державної політики щодо ветеранів (Республіка Корея); перебувають у постійному пошуку оптимальних і дієвих способів удосконалення наявної політики щодо ветеранів; створюють комплексні веб-портали з надання

державних послуг у режимі онлайн як для всього населення, так і спеціалізовано для ветеранів та військових (США, Канада), а також вживають інших заходів.

На підставі результатів аналізу досвіду зарубіжних країн щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій сформульовано низку пропозицій та рекомендацій, які доцільно запровадити в Україні.

У підрозділі 3.2 «*Розвиток адміністративно-правового регулювання державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні*» визначено п'ять напрямів, у межах яких має відбуватись удосконалення державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій.

Визначено, що адміністративно-правове регулювання державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій є комплексним і масштабним поняттям, яке спрямоване на врегулювання суспільних відносин у сфері реалізації прав та свобод ветеранів війни й учасників бойових дій шляхом, з одного боку, формування, розробки та прийняття адміністративно-правових норм, а з іншого – здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності суб'єктами публічної адміністрації в межах своїх повноважень.

Доведено, що з метою підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні необхідно: у межах нормотворчого напрямку: розробити та прийняти Стратегію державної політики щодо забезпечення прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій на період 2020–2025 років з такою структурою: 1) загальна частина; 2) проблеми, на розв'язання яких спрямована стратегія; 3) мета, завдання та принципи державної політики в цій сфері; 4) суб'єкти формування й реалізації такої політики; 5) напрями державної політики; 6) ресурсне забезпечення; 7) етапи реалізації стратегії; 8) очікувані результати; у контексті інституційного напрямку: ліквідувати правові колізії та прогалини в законодавстві, запровадити єдину систему надання статусу учасників бойових дій вузькоспеціалізованим органом; у межах координаційно-організаційного напрямку: посилити двосторонні зв'язки між Мінветеранів і громадськими організаціями у векторі забезпечення прав та свобод ветеранів війни й учасників бойових дій; у контексті інформаційного напрямку: розширити обсяг повноважень Мінветеранів інформаційного та правороз'яснювального характеру; запровадити випуск каталогу, у якому висвітлюватимуться основні права, свободи й пільги ветеранів війни та учасників бойових дій; у межах діджиталізаційного напрямку: запровадити функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни; передбачити можливість оформити окремі пільги, подати заявку на отримання відповідних адміністративних послуг, подати заявку на отримання статусу учасника бойових дій в електронній (діджиталізованій) формі; запровадити індивідуалізований підхід у персональному кабінеті ветерана.

Доведено необхідність внесення низки змін і доповнень до чинної нормативно-правової бази, яка регламентує здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

## ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне обґрунтування адміністративно-правових засад здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні, а також визначено шляхи покращення її практичної реалізації. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій:

1. Визначено, що державна політика з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій – це багатоаспектна система, яка охоплює сукупність цілей, завдань і заходів, поєднує реальні дії з декларативними намірами, що набувають зовнішнього вияву в державно-управлінських рішеннях, які спрямовані на конкретний результат, зокрема реальну, ефективну та якісну реалізацію прав і свобод ветеранами війни й учасниками бойових дій на території України.

Наголошено, що мета й завдання слугують невід’ємними елементами державної політики, які її визначають. Попри те, що мета державної політики у сфері реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій закладена в назві цього напрямку державної політики, завдання прямо не визначені ні дефінітивною складовою, ні нормативно-правовими актами. Вони впливають з аналізу змісту державної політики.

Обґрунтовано положення, згідно з яким будь-яка діяльність, зокрема державна політика з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, здійснюється на основі фундаментальних принципів, які в межах нашого дослідження запропоновано поділяти на загальні та спеціальні.

2. Наведено власне розуміння категорії «адміністративно-правовий статус ветеранів війни та учасників бойових дій», яким визнано регламентований нормами адміністративного права спеціальний статус, що складається із системи прав, свобод, законних інтересів та обов’язків, гарантій їх реалізації та юридичної відповідальності особи, яка брала участь у заходах щодо захисту суверенітету, незалежності й територіальної цілісності країни та в передбаченому законом порядку набула відповідного правового статусу, зокрема шляхом його юридичного оформлення.

Обґрунтовано, що процедура надання статусу учасника бойових дій складається з п’яти послідовних і взаємопов’язаних етапів, результатом яких є отримання особою, яка брала участь у заходах щодо захисту суверенітету, незалежності й територіальної цілісності країни під час проведення АТО або ООС, особливого статусу – статусу учасника бойових дій.

На підставі аналізу елементів адміністративно-правового статусу ветеранів війни та учасників бойових дій встановлено проблемні питання, які потребують уточнення та відповідної наукової визначеності. Зокрема, відкритим залишається питання стосовно адміністративної правосуб’єктності (адміністративної право- та дієздатності). Доведено, що до безпосередніх елементів адміністративно-правового статусу ветерана війни або учасника бойових дій належать права, обов’язки та гарантії їх реалізації, а також юридична відповідальність.

3. Запропоновано систему суб’єктів, які здійснюють державну політику щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні,

класифікувати за трьома рівнями: перший рівень (вищі, загальні суб'єкти) – органи, які забезпечують державну політику в усіх галузях, зокрема у сфері забезпечення прав, свобод і законних інтересів ветеранів війни та учасників бойових дій; другий рівень (спеціальні суб'єкти) – органи, до функціональних обов'язків яких належить безпосередньо реалізація державної політики щодо забезпечення прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні; третій рівень (допоміжні суб'єкти) – органи, які сприяють реалізації ветеранами війни та учасниками бойових дій їхніх прав, свобод і законних інтересів.

4. Розкрито основоположні права ветеранів війни та учасників бойових дій. З'ясовано, що вони розглядаються крізь призму прав людини та передбачають невід'ємні й універсальні природні можливості ветеранів війни та учасників бойових дій як фізичних осіб, які об'єктивно існують, спрямовані на задоволення власних потреб, не залежать від простору, часу та здебільшого закріплені на національному й міжнародному рівнях.

Виявлено, що з метою підвищення ефективності механізмів реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій на території України слід: 1) вживати заходи, спрямовані на підвищення правової культури та правосвідомості населення, зокрема ветеранів війни й учасників бойових дій; 2) мінімізувати неякісний кадровий склад керівництва (командирів військових частин або інших уповноважених суб'єктів), від компетенції яких залежить можливість отримання статусу учасника бойових дій конкретною особою/особами та який означений недбалістю ставленням до своїх підлеглих, унаслідок чого особи не мають реальної можливості отримати статус учасника бойових дій; 3) усунути неузгодженість правових норм (зокрема протиріччя між окремими положеннями Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV та постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, поліцейським, співробітникам Служби судової охорони та членам їхніх сімей» від 17 липня 1992 р. № 393).

5. Пільги ветеранів війни та учасників бойових дій України визначено як законодавчо визначений перелік переваг, привілеїв, які передбачають можливість повного або часткового звільнення від виконання окремих обов'язків або отримання ветеранами війни та учасниками бойових дій додаткових прав, які надаються цим особам органами публічної влади за особливі заслуги перед державою, зокрема за ті, що пов'язані із захистом суверенітету, незалежності, територіальної цілісності України під час протидії збройній агресії іноземних країн, з метою задоволення їхніх потреб і створення сприятливого середовища для здійснення соціальної діяльності.

З'ясовано, що державна політика щодо надання пільг ветеранам війни та учасникам учасників бойових дій в Україні спрямовує свій курс на максимально ефективну реалізацію ветеранами війни та учасниками бойових дій своїх прав, свобод і законних інтересів, зокрема передбачених законодавством пільг. На сьогодні проблеми, які були притаманні цій сфері протягом останніх п'яти років, поступово

розв'язуються шляхом відповідної нормативно-правової регламентації та здійснення конкретних заходів щодо підвищення ефективності державної політики стосовно надання ветеранам війни та учасникам бойових дій пільг.

Позитивним аспектом визнано наявність, крім загальної норми, яка визначає власне пільгу, профільних нормативно-правових актів, які регламентують механізм її реалізації. Однак державна політика у сфері забезпечення прав, свобод і законних інтересів ветеранів війни та учасників бойових дій загалом, а також державна політика щодо надання цим особам пільг потребують удосконалення.

Запропоновано першочерговим напрямом удосконалення вважати перегляд наявних і запровадження нових правових механізмів реалізації регламентованих законодавством пільг ветеранів війни та учасників бойових дій (зокрема стосовно реалізації пільг у сфері праці та зайнятості, а також отримання такими особами земельних ділянок).

6. Встановлено, що державна політика щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування ветеранів війни й учасників бойових дій – це взаємоузгоджена, цілеспрямована система заходів, які визначені чинним законодавством і застосовуються відносно ветеранів війни та учасників бойових дій після повернення із зони бойових дій шляхом створення сприятливих умов у формі прийняття правових норм і механізмів їх реалізації задля подальшого здорового психолого-фізичного існування цих осіб у соціумі.

З метою підвищення ефективності та якості державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування ветеранів війни й учасників бойових дій в Україні варто: 1) уніфікувати понятійно-категоріальний апарат державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування ветеранів війни й учасників бойових дій; 2) розширити коло суб'єктів, на яких поширюється право на соціальну, професійну адаптацію та психологічну реабілітацію; 3) розробити та прийняти єдиний нормативно-правовий акт, який би стандартизував порядок реалізації права на санаторно-курортне лікування.

7. На підставі вивчення досвіду зарубіжних країн щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни й учасників бойових дій запропоновано в Україні реалізувати такі заходи: 1) на прикладі США та Канади – розробити й запровадити спеціалізований веб-портал з надання адміністративних пільг і послуг для ветеранів війни та учасників бойових дій, який обов'язково передбачатиме можливість замовлення й отримання пільг і послуг, подання різноманітних заяв компетентним органам тощо; 2) на прикладі Канади – запровадити при діючому Міністерстві у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України посаду Уповноваженого з прав ветеранів війни та учасників бойових дій (у формі окремого управління чи департаменту із штатом і фінансуванням у розмірі та обсязі, необхідному для його належного функціонування), який буде підпорядкований і підзвітний Міністру відповідного Міністерства та: забезпечуватиме захист прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій; запобігатиме порушенням прав і

свобод цих осіб; сприятиме поширенню інформації про переваги й пільги відповідної категорії осіб, а також загалом про їх права та свободи; сприятиме розвитку законодавства в цій сфері; розглядатиме скарги ветеранів війни й учасників бойових дій на дії чи бездіяльність фізичних та юридичних осіб тощо; 3) на прикладі Республіки Кореї, Нідерландів та Франції – переглянути діючий порядок видачі посвідчень ветеранам і визначити уніфікований орган видачі відповідних посвідчень, як приклад, Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України; 4) на прикладі США – переглянути функціонуючу систему забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями, передусім щодо осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також визначити, що відповідне забезпечення здійснюється шляхом одноразового надання певної суми коштів, достатньої для придбання автомобіля; 5) на прикладі Республіки Кореї – для формування культури пам'яті та шанобливого ставлення до ветеранів війни, їх справ і вчинків доповнити чинний Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ статтею, яка закріплюватиме відповідний моральний обов'язок для всього населення.

8. Розвиток адміністративно-правового регулювання державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні має здійснюватися за такими основними напрямками: нормотворчий, інституційний, координаційно-організаційний, інформаційний, діджиталізаційний. Кожен з означених напрямів передбачає наявність конкретної проблеми та механізм її розв'язання, що відображено в запропонованих автором пропозиціях і рекомендаціях.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

*в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:*

1. Вовчук Т. М. До питання визначення правової категорії «основоположні права ветеранів війни та учасників бойових дій». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1, т. 3. С. 99–104.
2. Вовчук Т. Н. Понятие и элементы административно-правового статуса ветеранов войны и участников боевых действий в Украине. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 124–128 (Кыргызская Республика).
3. Вовчук Т. Н. Льготы ветеранов войны и участников боевых действий: понятие, классификация и виды. *Право и Закон*. 2018. № 4. С. 119–123 (Кыргызская Республика).
4. Вовчук Т. М. Понятійно-категоріальний апарат державної політики щодо реалізації прав ветеранів війни та учасників бойових дій на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6, т. 3. С. 131–135.
5. Вовчук Т. М. Суб'єкти здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні: класифікація та система. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 50, т. 3. С. 133–137.

6. Вовчук Т. М. Аналіз сутності та визначення державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 1. С. 12–18.

7. Вовчук Т. М. Сучасний стан державної політики щодо надання пільг ветеранам війни та учасникам бойових дій в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4. С. 165–169.

*які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:*

8. Вовчук Т. М. Особливості державної політики з приводу реалізації основних прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій. *Теорія і практика сучасної юриспруденції*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11–12 груд. 2015 р.). Київ: Центр прав. наук. досліджень, 2015. С. 116–118.

9. Вовчук Т. М. Мета, завдання та принципи державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17–18 черв. 2016 р.). Львів: Центр прав. ініціатив, 2016. С. 81–84.

10. Вовчук Т. М. Етапи надання статусу учасника бойових дій в Україні. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20–21 жовт. 2017 р.). Харків: Асоц. аспірантів-юристів, 2017. С. 33–39.

11. Вовчук Т. М. Проблеми виокремлення структурних елементів адміністративно-правового статусу ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 26–27 жовт. 2018 р.). Запоріжжя: Істина, 2018. С. 69–72.

12. Вовчук Т. М. До питання надання земельних ділянок в контексті здійснення державної політики щодо надання пільг ветеранам війни та учасникам бойових дій. *Сучасне правотворення: питання теорії та практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 31 трав. – 1 черв. 2019 р.). Дніпро: Прав. світ, 2019. С. 89–92.

## АНОТАЦІЯ

**Вовчук Т. М. Адміністративно-правові засади здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.** – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2019.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні. Розкрито наукове розуміння державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій, визначено її сутність, мету завдання та принципи. Запропоновано систему принципів державної політики з питань реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій. Досліджено понятійно-

категоріальний апарат державної політики щодо реалізації прав на соціальну, професійну адаптацію, психологічну реабілітацію та санаторно-курортне лікування. Доведено необхідність внесення низки змін і доповнень до чинної нормативно-правової бази, яка регламентує здійснення державної політики щодо реалізації прав і свобод ветеранів війни та учасників бойових дій в Україні.

**Ключові слова:** адміністративно-правові засади, державна політика, права і свободи, ветерани війни, учасники бойових дій, нормативно-правове забезпечення, адміністративно-правовий статус.

## АННОТАЦИЯ

**Вовчук Т. М. Административно-правовые основы осуществления государственной политики по реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий в Украине.** – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2019.

Диссертация посвящена комплексному исследованию государственной политики по реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий в Украине. В результате проведенного анализа сформулированы научные положения и выводы, предложенные лично соискателем. Раскрыто научное понимание государственной политики по вопросам реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий, определены ее сущность, цель, задачи и принципы. Обосновано, что процедура предоставления статуса участника боевых действий состоит из пяти последовательных и взаимосвязанных этапов, результатом которых является получение лицом, которое принимало участие в действиях по защите суверенитета, независимости и территориальной целостности страны во время проведения антитеррористической операции или операции объединенных сил, особого статуса – статус участника боевых действий. Предложена система субъектов, осуществляющих государственную политику по реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий в Украине классифицировать по трем уровням. Раскрыты и проанализированы основные направления государственной политики по реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий в Украине. Раскрыты основополагающие права ветеранов войны и участников боевых действий. Выяснено, что они рассматриваются сквозь призму прав человека. Выявлено, что с целью повышения эффективности механизмов реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий на территории Украины следует: принимать меры, направленные на повышение правовой культуры и правосознания населения, в том числе ветеранов войны и участников боевых действий; минимизировать некачественный кадровый состав руководства (командиров воинских частей или других уполномоченных субъектов), ликвидировать противоречия между правовыми нормами. Предложено

первоочередным направлением совершенствования государственной политики определить пересмотр существующих и внедрение новых механизмов реализации регламентированных законодательством льгот ветеранов войны и участников боевых действий (например, по реализации льгот в сфере труда и занятости, а также на получение такими лицами земельных участков). Осуществлено научное обобщение зарубежного опыта государственной политики по реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий и намечены направления совершенствования административно-правового регулирования государственной политики по вопросам реализации прав и свобод ветеранов войны и участников боевых действий в Украине.

**Ключевые слова:** административно-правовые основы, государственная политика, права и свободы, ветераны войны, участники боевых действий, нормативно-правовое обеспечение, административно-правовой статус.

## SUMMARY

**Vovchuk T. Administrative and legal bases for the implementation of State policy in realization of the rights and freedoms of war veterans and participants in the hostilities in Ukraine.** – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 «Administrative law and procedure; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2019.

The thesis focuses on the complex research of the State policy in realization of the rights and freedoms of war veterans and participants in the hostilities in Ukraine. The scientific understanding of the State policy in realization of the rights and freedoms of war veterans and participants in the hostilities has been revealed, its essence, purpose, task and principles have been determined. It has been proposed to divide the system of principles of State policy in realization of the rights and freedoms of war veterans and participants in the hostilities. The conceptual and categorical apparatus of State policy in realization of the rights to social, professional adaptation, psychological rehabilitation and health resort treatment has been investigated. The necessity of introducing a number of amendments and supplements to the current legal framework regulating the implementation of State policy in realization of the rights and freedoms of war veterans and participants in Ukraine has been proved.

**Keywords:** administrative and legal framework, State policy, rights and freedoms, war veterans, participants in the hostilities, regulatory support, administrative and legal status.